

La reformulation: un principe universel d'acquisition, sous la dir. Claire Martinot et Amr H. Ibrahim, Editions Kimé, Collection « linguistique », Paris 2003, 347 ss.

Omawiana publikacja zawiera teksty pierwotnie zaprezentowane na międzynarodowej konferencji *Acquisition et construction du sens dans une perspective interlangue*, która odbyła się na paryskiej Sorbonie – Université Paris V – 20-21 grudnia 2001 r. Spotkanie to zgromadziło badaczy pochodzących z siedemnastu różnych krajów, a przedstawione referaty dotyczyły zjawisk towarzyszących tzw. późnej akwizycji u dzieci jedno- i dwujęzycznych, w wieku od 4 do 12 lat; dyskutowane analizy dotyczyły zaś materiału empirycznego pochodzącego z różnych grup językowych: romańskich, słowiańskich, semickich, afrykańskich.

Wyselekcjonowane ostatecznie jedenaście tekstów, które składają się na tom *La reformulation: un principe universel d'acquisition*, tworzą spójną całość. Wszystkie powstały na podstawie materiału empirycznego, zebranego według tego samego protokołu badawczego, wszystkie podejmują to samo zagadnienie badawcze, czyli jak reformułowanie wypowiedzi dorosłych użytkowników języka wpływa na rozwój akwizycji języka ojczyźnego u dzieci.

Warto wspomnieć w tym miejscu o zaproponowanym przez Claire Martinot oryginalnym protokole badawczym. Zadanie językowe stawiane przed obserwowanymi dziećmi polegało na opowiedzeniu – a w zasadzie na odtworzeniu – usłyszanej dwukrotnie (dwukrotnie przeczytanej przez dorosłego) skandynawskiej bajki *Dwoje nieszczęśliwych przyjaciół*. Francuska wersja tekstu poddana została transpozycji na języki ojczyste wszystkich badanych dzieci, tak że każde dziecko usłyszało tekst w swojej własnej wersji kulturowej i językowej. *Le reformulation* zawiera więc m.in. dziesięć kolejnych wersji językowych pierwowzoru historyjki.

Uzyskanie danych na podstawie tego samego protokołu badawczego umożliwia więc stosunkowo łatwe porównanie wszystkich jedenastu tekstów, i to w podwójnej perspektywie: translingwalnej i transwersalnej (czyli tzw. podłużnej), mimo że zebrane teksty dotyczą języków niekiedy bardzo odległych typologicznie: języków romańskich, reprezentowanych tu przez francuski, włoski i rumuński; języków słowiańskich, tu: polskiego, chorwackiego i rosyjskiego; języków semickich takich jak współczesny arabski standardowy, arabski palestyński i arabski tunezyjski oraz afrykańskiego języka gengbe (południowe Togo). Formalnie prezentowany tom dzieli się więc na cztery wyraźne części, z których każda zawiera teksty odnoszące się do zjawisk zaobserwowanych w językach danej grupy.

W części pierwszej, traktującej o językach romańskich, Claire Martinot opisuje procesy właściwe dla późnej akwizycji u dzieci francuskich; Sonia Gerolimich porównuje procesy reformułowania u dzieci włoskich i francuskich, a Elisabeta Nicolescu bada, w jaki sposób dzieci rumuńskie reformułują sposoby wyrażania procesów.

W kolejnej części, poświęconej językom słowiańskim, Urszula Paprocka-Piotrowska zajęła się kwestią odbudowania makrostruktury opowiadania i wyrażaniem informacji czasowych w tekstach dzieci polskich, uzupełniając tym samym niejako tekst Teresy Tomaszkiwicz, która porównuje lokalizację w czasie i przestrzeni w wypowiedziach dzieci polskich i francuskich. Maja Anđel, Jelena Kuvac i Mirjana Vancas zastanawiają

się nad rozwojem akwizycji poprzez reformułowanie u dzieci chorwackich; Elena Zaretsky, Tatiana Bazzhina i Olga Gromova dyskutują m.in. aspekty socjokulturowe oraz psychologiczno-emotywnie akwizycji dziecięcej na przykładzie monolingwalnych dzieci rosyjskich oraz dwujęzycznych dzieci rosyjsko-angielskich.

Część trzecia zawiera trzy teksty poświęcone trzem odmianom języka arabskiego; Amr H. Ibrahim, Qossaï Rzieh i Abdellatif Safeed piszą o reformulacjach gramatycznych w wypowiedziach dzieci posługujących się standardowym arabskim współczesnym, Kimary Shahin – o akwizycji sensu przez dzieci palestyńskie, władające tą odmianą regionalną arabskiego, a Lamia Allal i Fatiha Amouri – o sposobie wyrażania procesów u arabskojęzycznych dzieci tunezyjskich w porównaniu do dzieci francuskich.

Ostatnia, czwarta część to tekst Edith Bedou-Jondoh i Colette Noyau na temat sposobów formułowania i reformułowania procesów przez dzieci z południa Togo, w lokalnym języku gengbe oraz w języku francuskim.

Ciekawe jest to, że mimo różnorodności języków oraz szerokiego wachlarza obserwowanych zjawisk najbardziej ogólne konkluzje wszystkich zamieszczonych tekstów sugerują zgodnie, że natura i porządek akwizycyjny, w jakim pojawiają się procesy reformułowania, dają się wzajemnie porównywać.

Według Redaktorów spójność tomu *La reformulation* leży także w fakcie uznania przez autorów wszystkich zamieszczonych tekstów zasady reformułowania jako naczelnej zasady kierującej akwizycją języka u dzieci; warto chyba jednak zniuansować nieco ową uogólniającą perspektywę. O ile bowiem reformułowanie wypowiedzi dorosłych i ich transformacja (foniczna, syntaktyczna, leksykalna czy semantyczna) dynamizuje akwizycję języka u dzieci, to nie jest jednak jedyną i naczelną zasadą kierującą procesami akwizycji.

Cennym wkładem pozycji *La reformulation* jest niewątpliwie wstęp – *Les reformulations marticielles lacunaires des enfants*, który wraz ze 140 numerem „Langages”¹ tworzy bazę, można już tak powiedzieć, *teorii reformulacji*, sygnowanej przez Martinot i Ibrahima.

Weryfikacji owej ciekawej teorii, upatrującej w reformułowaniu uniwersalną zasadę akwizycji (*la reformulation: un principe universel d'acquisition*), dokona być może podjęty przez ośrodek Paris V² i koordynowany przez samą Claire Martinot międzynarodowy projekt badawczy „Akwizycja i reformulacja” (*Projet interlangue sur les acquisitions tardives en langue maternelle: Acquisition et reformulation*), poświęcony właśnie zjawisku reformulacji i jego roli w akwizycji języka u dzieci rozwijających się prawidłowo oraz u dzieci z dysfunkcjami mowy.

Urszula Paprocka-Piotrowska
Katedra Literatur Romańskich IFR KUL

¹ „Langages”, n° 140. *Acquisition et reformulation*, décembre 2000; numéro confié à Claire Martinot.

² Université René Descartes, Laboratoire d'Etude sur l'Acquisition et la Pathologie du Langage chez l'enfant – LEAPLE, UMR 8606, Paris 5-CNRS.